

(Time: 3 Hours)

[Total Marks: 100]

N. B.:-All questions are compulsory.

सर्व प्रश्न सोडविणे आवश्यक आहे.

All question carry equal marks.

सर्व प्रश्नांना समान गुण आहेत.

Figures to the right indicate full marks.

उजवीकडील अंक पूर्ण गुण दर्शवितात.

Text: Prose and Poetry-1

Q.1. Translate any two of the following:

[20]

खालीलपैकी कोणत्याही दोहोंचे भाषांतर करा.

- a) "तेन हि वो, कुमार, निसीदथ, धम्मं वो देसेस्सामी"ति। "एवं, भन्ते"ति खो ते भद्रवग्गिया सहायका भगवन्तं अभिवादेत्वा एकमन्तं निसीदिसु। तेसं भगवा अनुपुब्बिं कथं कथेसि, सेय्यथिदं-दानकथं सीलकथं सग्गकथं कामानं आदीनवं ओकारं संकिल्लं नेक्खम्मे आनिसंसं पकासेसि, यदा ते भगवा अज्जासि कल्लचित्ते मुदुचिंतं विनीवरणचित्ते उदग्गचित्ते पसन्नचित्ते, जथ वा बुद्धानं समुवकंसिका धम्मदेसना, तं पकासेसि दुक्खं समुदयं निरोधं मग्गं, सेय्यथापि नाम सुद्धं वत्थं अपगतकाळकं सम्मदेव रजनं पटिग्गणहेय्य, एवमेव तेसं तस्मिंयेव आसनं विरजं वीतमलं धम्मचक्खुं उदपादि"यं किञ्चि समुदयधम्मं, सब्बं तं निरोधधम्मं"न्ति।

उत्तर:- "तर कुमारांनो, बसा तुम्हाला धम्म उपदेश करतो." "ठिक भन्ते" असे म्हणून ते भद्रवर्गीय मित्र भगवंताना वंदन करून एक बाजूला बसले. त्यांना भगवंतांनी आनुपूर्वी (क्रमानुक्रम) कथासांगितल्या जसे- दानकथा, शीलकथा, स्वर्गकथा, कामवासनांचा दुष्परिणाम, अपकर (विकृती, निचपन), दोष, निष्क्रमतेचे (परिशुद्धतेचे) महात्म्य प्रकशित केले. जेव्हा भगवंतांनी त्यांचे भव्यचित्त, मृदुचित्त अनाच्छादित चित्त, आल्हादित चित्त, आणि प्रसन्नचित्त, (जाणले) पाहिले, तेव्हा बुद्धांची जी उच्चप्रतीची देसना आहे-दुःख, दुःख समुदय, निरोध आणि मार्ग तिला प्रकशित केले. ज्याप्रमाणे मळरहित स्वच्छ वस्त्र चांगल्या प्रकारे रंग पकडत असते, त्याचप्रमाणे त्याच आसनावर "जे काही उत्पन्न होण्याच्या धर्माचे आहे, ते सर्व निरोध धर्माचे आहे." हा विरज (मळरहित, किंवा निर्मळ) धम्मचक्षु उत्पन्न झाला. जे काही समुदय धर्मा आहे ते सर्व निरोधधर्मा आहे.

- b) यो तु पुतं धीतरं वा, पव्वज्जापेति सासने।
सो सासनस्स दायादो, होति नो दायको अपि ॥
अथ सासन दायाद-भावमिच्छं महीपति।
महिन्दं सङ्गमित्तञ्च, टिते तत्र अपुच्छथ ॥
पव्वजिस्सथ किं ताता, पव्वज्जा महती मता।
पितुनो वचनं सुत्वा, पितरं ते अभासिसुं ॥

उत्तर:- ६. परंतु जो आपल्या मुलाला किंवा मुलीला (धम्म) शासनात प्रव्रज्जीत करतो, तो (धम्म) शासनाचा वारसदार (दायाद) आणि दाता (दायक) दोन्ही होतो.

७. तेव्हा राजाने, (धम्म) शासनाचा वारसदार (दायाद) बनण्याच्या इच्छेने, तेथेच उभे असलेल्या महेन्द्र आणि सचमित्राला विचारले,

८. "तात (बाळांनो) ! प्रव्रज्जीत होणार काय? प्रव्रज्या फर महान आहे", वडीलाच्या या वचनाला ऐकून वडीलांना त्या दोघांनी म्हटले,

- c) "कस्स ब्राह्मण त्वं भीतो, सदा उदकमोतरि।
वेधमानेहि गत्तेहि, सीतं वेदयसे भुसं" ॥
जानन्ती वत मं भोति, पुण्णिके परिपुच्छसि।
करोन्तं कुसलं कम्मं, रुन्धन्तं कतपापकं ॥
"यो च वुड्ढो दहरो वा, पापकम्मं पकुब्बति।
दकाभिसेचना सोपि, पापकम्मा पमुच्चति" ॥

उत्तर:- २. हे ब्राह्मण! तू कोणाच्या भीतीने सतत (थंडगार) पाण्यात उतरतोस आणि थंडीने कुडकुडणाच्या शरीराने थंडीचा अनुभव घेतोस?

3. हे पुणिके! जाणत असून सुद्धा तू मला विचारतेस. कुशल कर्म करण्यासाठी व घडलेले पापकर्म नष्ट करण्यासाठी मी हे पुण्य कर्म करतो.
4. जो वृद्ध अथवा तरुण पापकर्म करतो तो सुद्धा पाण्यात, स्नान केल्याने पापकर्मापासून मुक्त होतो.

Q.2. Give reference to context any **two** of the following:

खालीलपैकी कोणत्याही दोहोंचे संदर्भासह स्पष्टीकरण करा.

[20]

a] "अभिरूपो वत, भो, महासमणो नागेन विहेठीयिस्सती"ति।

उत्तर:- नाळागिरिहत्थीपेसनं - "अहो! महाश्रमण अभिरूप (सुंदर) होता. (आता) हत्तीकडून मारला जाईल."

b] चण्डमि गोणं वारेति, अथो चण्डमि कुक्कुरं॥

उत्तर:- महासालसुतं - माझी कठी अंगावर येणाऱ्या बैलाला आणि कुत्र्याला सुद्धा परत करण्यास मदत करते.

c] "मच्चुनात्महतो लोको, जराय परिवारितो।

उत्तर:- सिरिमण्डल्येगाथा - हे जग मृत्युने त्रस्त आहे, म्हातारपणाने वेढलेले आहे.

Q.3. Answer any **two** of the following:

खालीलपैकी कोणतेही दोन सोडवा.

[20]

A] Fill in the blanks. (रिकाम्या जागा भरा.)

1. अथ खो नं ब्राह्मणमहासालं पुत्ता घरं नेत्वा न्हापेत्वा पच्चेकं दुस्सयुगेन अच्छादेसुं। (दुस्सयुगेन / पादेन)
2. तिसमत्ता भद्रवग्गिया सहायका सपजापतिका इमस्मि वनसण्डे परिचारिम्हा। (गहपतानि / भद्रवग्गिया)
3. "सुणन्तु मे भोन्तो पच्चसता योनका असीतिसहस्सा च भिक्खू, (पज्जा/ पच्चसता)
4. पुज्जपापपहीनस्स, नत्थि जागरतो भयं॥ (देव/ जागरतो)
5. "अमोघं दिवसं कयिरा, अप्पेन बहुकेन वा। (खणेन / अमोघं)

B] Complete the verses. (ओळी पूर्ण करा.)

1. "सचे, त्वं महाराज, रथेनागतोसि, रथं मे आरोचेहि,
2. "किं पन वो, कुमारा, इत्थिया"ति?
3. दिसो दिसं यं तं कयिरा, वेरी वा पन वेरिनं।
4. सचे भायसि दुक्खस्स, सचे ते दुक्खमप्पियं॥
5. धरमानेपि सुगते, नत्थि चागी तयासमो॥

C] Match the pairs. (जोड्या जुळवा.)

1. मेत्तेन	सुनिपुणं
2. ब्राह्मण	कम्मं
3. मच्छराजा	चित्तेन
4. पापकं	महासरे
5. सुदुदसं	महासाली

उत्तर:- [1.मेत्तेन- चित्तेन, 2.ब्राह्मण-महासाली, 3.मच्छराजा -महासरे, 4.पापकं- कम्मं, 5.सुदुदसं -सुनिपुणं]

Q.4. Attempt any **two** of the following:

खालीलपैकी कोणतेही दोन सोडवा.

[20]

A] Declension of nouns. (नामाची विभक्ती चालवा.)

1. नर
2. गाथा.

उत्तर:- 'नर'- अकारान्त पुल्लिङ्गी शब्द

विभक्ती	एकवचन	अनेकवचन
पठमा	नरो	नरा
द्वितीया	नरं	नरे
तृतीया	नरेन	नरेहि, नरेभि
चतुर्थी	नराय, नरेस्स	नरानं
पञ्चमी	नरा, नरम्हा, नरस्सा	नरेहि, नरेभि

3

छट्टी	नरस्स	नरानं
सत्तमी	नरे, नरम्हि, नरस्मि	नरेसु
आलपन	नर, नरा	नरा

उत्तर:-

'गाथा' आकारान्त त्रीलिंगी शब्द

विभक्ती	एकवचन	अनेकवचन
पठमा	गाथा	गाथा, गाथायो
दुतिया	गाथं	गाथा, गाथायो
ततिया	गाथाय	गाथाहि, गाथाभि
चतुत्थी	गाथाय	गाथानं
पञ्चमी	गाथाय	गाथाहि, गाथाभि
छट्टी	गाथाय	गाथानं
सत्तमी	गाथाय, गाथायं	गाथासु
आलपन	गाथे	गाथा, गाथायो

B] Declension of pronouns (सर्वनामाची विभक्ती चालवा.)

१. Second person pronouns: Tumha (तुम्ह), (द्वितीय पुरुष वाचक सर्वनाम- 'तुम्ह')

उत्तर:-

द्वितीय पुरुष वाचक सर्वनाम, 'तुम्ह'

विभक्ती	एकवचन	अनेकवचन
पठमा	त्वं, तुवं	तुम्हे, वो
दुतिया	त्वं, तुवं, तं, तवं	तुम्हाकं, तुम्हे, वो
ततिया, पञ्चमी	तया, त्वया, ते	तुम्हेहि, तुम्हेभि, वो
चतुत्थी, छट्टी	तव, तुहं, तुम्हं, ते	तुम्हाकं, तुम्हे, वो
सत्तमी	त्वयि, तयि	तुम्हेसु

'अहं' आणि 'तुम्ह' या सर्वनामांचे रूप तिन्ही लिंगात समान असतात.

२. Third person pronouns Masculine: Ta (त), (ततिय पुरुष वाचक सर्वनाम 'त' पुल्लिंग)

तृतीय पुरुष वाचक सर्वनाम
पुल्लिंगी 'त' = तो

विभक्ती	एकवचन	अनेकवचन
पठमा	सो	ते, ने
दुतिया	तं, नं	ते, ने
ततिया	तेन, नेन	तेहि, तेभि, नेहि, नेभि
चतुत्थी, छट्टी	तस्स, अस्स, नस्स	तेसं, तेसानं, नेसानं
पञ्चमी	तम्हा, अम्हा, तस्मा	तेहि, तेभि
सत्तमी	तम्हि, अम्हि, तम्भिं, अस्मिं	तेसु

C] Read the given passage and answer the questions thereon.(in Pali)

दिलेला उतारा वाचा आणि पालि भाषेतून प्रश्नांची उत्तरे लिहा.

१. अज्जतरस्सापि दुग्गतपुरिसस्स भरिया सत्तभूमिकस्स पासादस्स उपरितले ठिता एकं वातपानकवाटं विवरित्वा राजानं ओलोकेत्वाव अपगच्छि। रज्जो पुण्णचन्दो वलाहकन्तरं पविट्ठो विय उपट्ठसि। सो तस्सा पटिबद्धचित्तो हत्थिकखन्धतो पतनाकारप्पत्तो विय हुत्वा खिप्पं नगरं पदक्खिणं कत्वा अन्तेपुरं पविस्सित्वा एकं विस्सासकं अमच्चं आह- "असुकड्डाने ते मया ओलोकितपासादो दिट्ठो"ति? "आम, देवा"ति। "तत्थेकं इत्थि अहसा"ति? "अहसं, देवा"ति। "गच्छ, तस्सा ससामिकअसामिकभावं जानाही"ति। सो गत्त्वा तस्सा ससामिकभावं जत्त्वा आगन्त्वा रज्जो "ससामिका"ति आरोचेसि। अथ रज्जो "तेन हि तस्सा सामिकं पक्कोसाही"ति वुत्ते सो गत्त्वा, "एहि, भो, राजा तं पक्कोसती"ति आह।

५
१. दुग्गतपुरिसस्स भरिया कुहिं ठत्वा किं अकासि ?

उत्तर:- दुग्गतपुरिसस्स भरिया सत्तभूमिकस्स पासादस्स उपरितले ठत्वा एकं वातपानकवाटं विवरित्वा राजानं ओलोकित्वाव अपगच्छि।

२. रज्जो तस्सा पटिबद्धचित्तो अमच्चं किं आह ?

उत्तर:- ज्जो तस्सा पटिबद्धचित्तो अमच्चं आह "असुकुट्टाने ते मया ओलोकितपासादो दिट्ठो"ति ? "आम, देवा"ति। "तत्थेकं इत्थि अद्दसा"ति ? "अद्दसं, देवा"ति। "गच्छ, तस्सा ससामिकअसामिकभावं जानाही"ति।

३. अमच्चो रज्जं किं आरोचेसि ?

उत्तर:- अमच्चो रज्जं "ससामिका"ति आरोचेसि।

Q.5. Write short notes on any two:

[20]

खालीलपैकी कोणतेही दोहोंवर टीपा लिहा.

a] On the basis of 'वेदेहिकागहपतानीवत्थु' Explain in detail the Statement 'किं, जे, दिवा उट्ठासी'ति ?

'वेदेहिकागहपतानीवत्थु' च्या आधारे 'किं, जे, दिवा उट्ठासी'ति ? हे विधान सविस्तर स्पष्ट करा.

b] On the basis of 'पज्जत्तिपज्जो', discuss the Philosophy of that time.

'पज्जत्तिपज्जो'च्या आधारे तत्कालीन तत्वज्ञानावर चर्चा करा.

c] Explain the teaching of 'मच्छराजचरिया'.

'मच्छराजचरिया' शिकवण स्पष्ट करा.

d] On the basis of 'चित्तवग्गो', Explain the concept of mind. - give examples.

'चित्तवग्गो' च्या आधारे चित्त संकल्पना स्पष्ट करा.-उदाहरणे द्या.